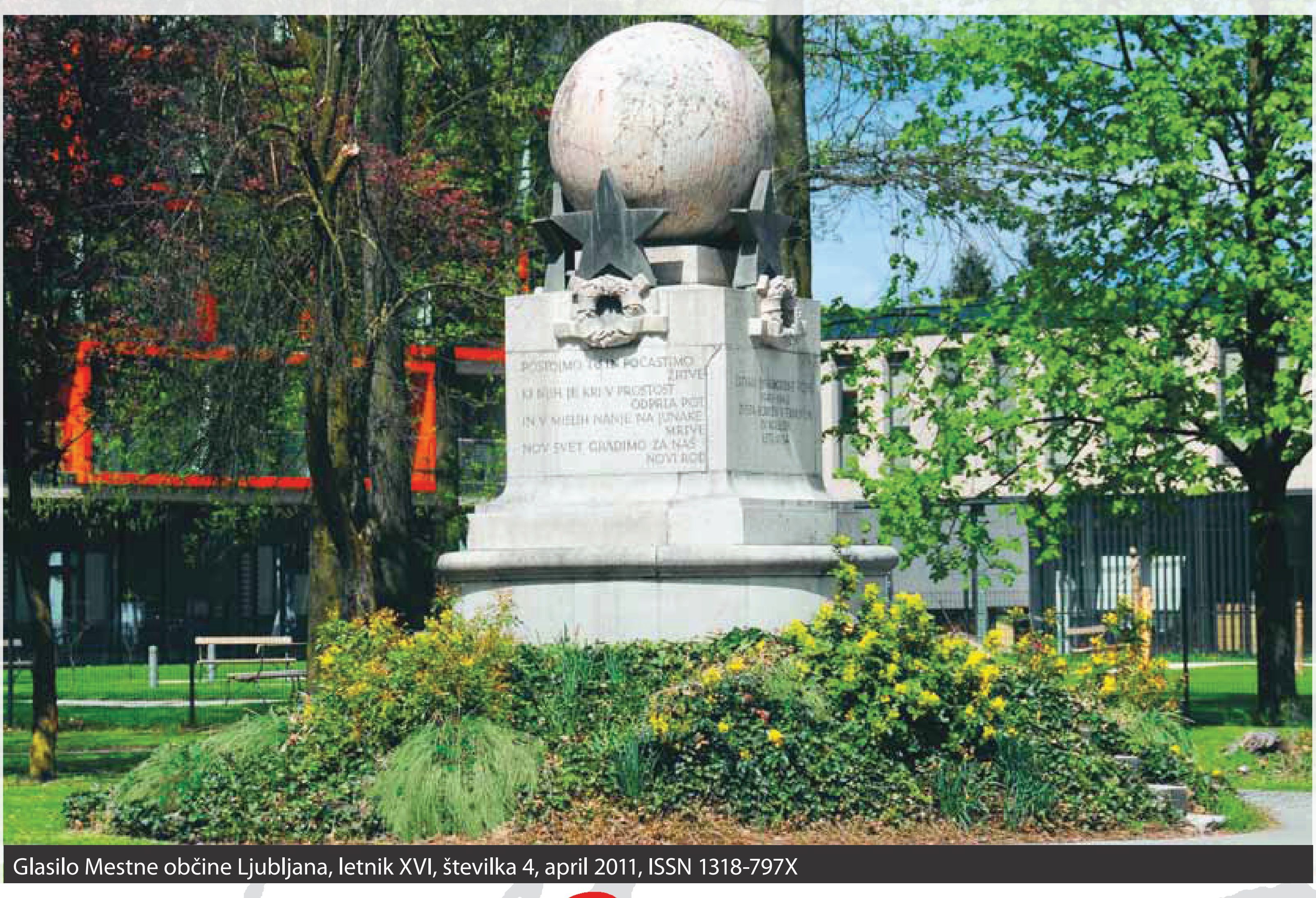

Glasilo Mestne občine Ljubljana, letnik XVI, številka 4, april 2011, ISSN 1318-797X

Ljubljana

8
Leto dni svetovne prestolnice knjige

22
70 let Osvobodilne fronte slovenskega naroda

15
Zavod za oskrbo na domu Ljubljana

43
O nadzoru pitne vode v Ljubljani

SVETOVNA PRESTOLNICA KNJIGE WORLD BOOK CAPITAL LJUBLJANA 2010

Vsebina

Ljubljana

Milan Jesih: Poslanica ob dnevih knjige 2011 — 2
Milan Jesih: V svojem mestu: pomembno na svojem mestu — 3
Nataša Jazbinšek – Seršen, Alenka Loose: Ljubljanski teden trajnostne energije — 4
Petra Čop: Projekt BicikeLJ — 6
Dr. Uroš Grilc: Leto dni svetovne prestolnice knjige — 8
Branka Lovrečič: Zavod za oskrbo na domu Ljubljana — 15
Nada Breznik: Pogovor z operno pevko Ireno Preda — 21
70 let OF: akad. prof. dr. Matjaž Kmecl, dr. Miklavž Komelj, prof. dr. Boris A. Novak, Ivo Svetina, Živa Vidmar, Julijana Žibert — 22
Miha Kos: Znanstival Hiše eksperimentov — 28
Vita Kontić: Mladi v gibanju s Civitas Elanom — 29
Blaž Telban: Velikonočni običaji v Ljubljani — 30
Staša Cafuta: 80 let ŠD Sokol — 31
Pogovor s svetovalcem za zdravo življenje Marjanom Videnškom — 32
Četrtni razgledi — 34
Stane Jagodič: Nagrajena fotografija Igorja Rusa — 37
Mag. Maruška Markovčič: Pohodne poti po Ljubljani — 38
Ljubljanske novice: Pomoč poplavljenim — 40
Dr. Brigita Jamnik: Nadzor pitne vode v Ljubljani — 45
Okoljske meritve — 47

Fotografiji na naslovnici:
Zgoraj:Spomenik Jožeta Plečnika žrtvam vojne v Trnovem, foto: Dunja Wedam
Spodaj:Oskrbovalci Zavoda za oskrbo na domu Ljubljana, foto: Branka Lovrečič
Na strani 2Otvoritev dnevov slovenske knjige 2011, foto: Miha Fras
Na strani 3Milan Jesih, foto: Andrej Petelinšek

Avtorica nepodpisanih besedil je odgovorna urednica Nada Šumi.

Izdajatelj: Mestni svet Mestne občine Ljubljana, Mestni trg 1. Zanj: župan Zoran Janković. Uredniški odbor: Mitja Meršol (predsednik), Tjaša Ficko, Vesna Kos – Bleiweis, mag. Anže Logar, Stanka Ritonja. Odgovorna urednica in lektorica: Nada Šumi, kontakt: 041/737 863, glasilo. ljubljana@ljubljana.si. Avtorica logotipa: Petra Černe Oven, Studio ID. Oblikovalska zasnova: Miljenko Licul. Naslov uredništva: Glasilo Ljubljana, Mestni trg 1, Ljubljana. Tisk: Set d.o.o., Grafična priprava: Lupa design. Naklada: 119.000 izvodov. Natisnjeno na okolju prijaznem papirju. Glasilo brezplačno prejme vsako gospodinjstvo v Mestni občini Ljubljana.

V svojem mestu: pomembno na svojem mestu

Podpisanega predsednika Društva slovenskih pisateljev je lansko pomlad zadela utečena čast, z nekaj besedami začeti teden slovenske knjige, ki se je nadaljeval v ljubljansko prestolovanje knjigi. Pri tem ni mogel – in ne hotel – mimo dvojne družbene stiske literarnega metjeja: nemarnega odnosa vsakršnih oblasti in javnosti do zdajšnjega pisanja in piscev in večne gmotne mizerije, ki ta odnos izgovarja v jeziku, ki ga vsi razumemo. Za razlog se je sama ponujala duhovna, emocionalna in intelektualna izpraznjenost glavnega toka našega časa in generatorjev javnomnenjske in realne družbene moči; intenco lanskih besed bi bil lahko povzel z nič manj črnogledo ugotovitvijo, da je periferna umestitev sodobnih literarnih in sploh umetnostno ambicioznih naporov pravzaprav stranska škoda podivjanega plesa skorumpirane človeške neumnosti in zaslepljenosti »v času, ko zmaguje kult užitka, hipne konzumacije in takojšnje pozabe«.

Gneva ni razglašal zato, ker bi morebiti kar povprek terjal slavo za literate in cekine za literaturo, marveč iz prepričanja, da je na škodi prezirljivi svet in ne prezrte pesmi in knjige; pisateljsko društvo navsezadnje združuje nekaj sto žena in mož, ki so se posvetili književnemu pisanju najbrž zato, ker se jim zdi čezvse pomembno. V takšnem kontekstu bo razumljivo, da smo praktiki iz literarne sfere – najbrž povečini – odločitev o svetovni prestolnici knjige sprejemali z dvomom in posmehom, češ še ena malopolitična manifestacija samoslavilne deželne revščine.

Vendar je v tem letu Ljubljano doletela osupljiva množica veljavnih literarnih dogodkov, velikih branj, prepolnih dvoran, nepozabnih obiskov; tudi za publiko, ki se je dogodkov udeležila samo včasih, redko ali celo sploh ne, je že samo poročanje o gostih in srečanjih in branjih nepreslišen signal – sliši se: »Literatura je.«

Ljubljana ima poslej hišo literature; saj mogoče se zdi komu malček tesna za tako veliko stanovalko, a naj očitar upošteva, da hiša že z navzočnostjo – in na tako prvorazredni lokaciji – oddaja izjemno simbolno sporočilo, meščanom in gostom mesta govori: »Literatura je v tem mestu pomembna.« In v deželi.

Potem, slovenska javnost je dobila štirinajstdnevnik. Po dobrem letu je več kot obet časnika, ki z odmerjeno atraktivnostjo predstavlja in pomembne in privlačne teme; članki so temeljiti in končno malo daljši kot po drugem, za del kulture povečini tabloidnem tisku; intervjuji živi in problemsko pisanje primerno izčrpno; končno beremo recenzije knjig, predstav, razstav, koncertov; še bolj pomembni dogodki so deležni še večje in globlje pozornosti. Upamo, da se bo časnik obdržal – če se ne bo, si ga ne zaslužimo – in še zorel.

Bralstvo je dobilo v zbirki Knjige za vsakogar nekaj odličnih knjig; če se bo zbirka, najtudi kako preoblikovana, obdržala še kakšna leta, bo takšna »ljubljanska knjiga« lahko – tudi spričo zahtevane nizke cene in visoke naklade – pomembno sooblikovala bralski okus.

Naključje ali ne, ta čas se je še kaj obrnilo na bolje: Javna agencija za knjigo je določila minimalni honorar za subvencionirane knjige. Nekako vendarle postaja razumljivo, da se pesnik za pisanje in branje honorira; potiskanje literature v geto prostočasnih amaterskih dejavnosti je v več pogledih škodljivo, če že ne nujno pogubno. In ena od večjih založb, ki so vozile najvišjo klasiko v reciklažni mlin, se je posula s pepelom in se obljubila poboljšati.

V Sloveniji se za naslednje leto pripravlja še eno manifestativno obeleževanje kulturnih vsebin: Maribor bo skupaj z Mursko Soboto, Novim mestom, Ptujem, Slovenjim Gradcem in Velenjem v letu 2012 evropska prestolnica kulture. Zaželimo jim uspeha: da bi imeli ti kraji podoben prid od prestolovanja; imeli ga bomo vsi.

Če sme predstavnik pisateljev v izteku člančiča sestopiti v čisto državljanski diskurz: Ljubljana je kot svetovna prestolnice knjige pokazala, da politična moč – naj mestna, naj državna – vendar lahko ravna vreme. Naj nas meščane in državljane to opogumlja, da bomo do nje v vsem in vselej neizprosno zahtevni.

Povzemam: Ljubljana po letu, ko je na svetu prestolovala knjigi, ne bo nikoli več kot prej.

Milan Jesih

O nadzoru pitne vode v Ljubljani

Dr. Brigita Jamnik, Marjetka Žitnik, JP Vo-Ka

Foto: Dunja Wedam
Ljubljančani vsepovsod uživamo razkošje pitne vode.

Upravljavce vodovodnih sistemov zakonodaja obvezuje k pripravi letnega poročila o skladnosti pitne vode in predpisuje obvezne vsebine. Poročilo mora biti vsako leto pripravljeno do konca marca za preteklo leto in dostopno javnosti. V JP Vodovod-Kanalizacija letna poročila o skladnosti pitne vode že od leta 2002 objavljamo na spletnem mestu www.vo-ka.si, kjer jih najdete v rubriki Informacije/Kakšno vodo pijemo? Letno poročilo o skladnosti pitne vode za leto 2010. Naše letno poročilo je pripravljeno v skladu z navodili pristojnih institucij, a je suhoparno in uporabnikom ne pove veliko. Iz poročila za leto 2010 izvemo, da je bilo v okviru notranjega nadzora v letu 2010 na oskrbovalnih območjih v Mestni občini Ljubljana odvzetih 2418 vzorcev za redna in 40 vzorcev za občasna mikrobiološka preskušanja ter 669 vzorcev za redna in 38 vzorcev za občasna fizikalno-kemijska preskušanja. Z mikrobiološkega vidika je bilo neskladnih 43, s fizikalno-kemijskega pa 10 vzorcev.
Namen tega prispevka je uporabnikom nekoliko približati področje nadzora nad skladnostjo pitne vode in poljudneje obrazložiti nekatere vsebine letnega poročila. Poročilo obravnava tako centralni vodovodni sistem v Ljubljani kot tudi lokalne vodovodne sisteme v našem upravljanju. Na območju Mestne občine Ljubljana upravljamo lokalne sisteme Prežganje, Mali Vrh pri Prežganju, Lipoglav in Šmarna gora, zunaj meja občine pa vodovodna sistema Pijava Gorica in Rakitna, kamor zahajamo tudi prebivalci Ljubljane.

Zakaj govorimo o skladnosti in zdravstveni ustreznosti pitne vode? Zakaj se ne vprašamo: »Ali je voda ustrezne kakovosti?«

Oglejmo si pojme, ki so v slovensko zakonodajo in posledično v naš besednjak vstopili s prenosom evropske zakonodaje v slovenski prostor in še vedno povzročajo zmedo tudi v stroki. Besedna zveza »kakovost pitne vode« v zakonodajnih predpisih ne obstaja. Izogibamo se ji tudi upravljavci vodovodnih sistemov, čeprav so vprašanja »Ali je voda kakovostna?« in »Kakšna je kakovost pitne vode?« med našimi uporabniki pogosta. Pravni akt [1] govori, da je skladnost pitne vode ujemanje parametrov pitne vode z zahtevami za predpisane mejne vrednosti. Seveda drži, da pravni akti ne predpisujejo mejnih vrednosti za vse parametre, kar pomeni, da je skladnost pitne vode v splošnem nadzorovana na omejeno število parametrov. S stališča uporabnika to upravičeno zbuja dvom, ali je voda sploh ustrezno nadzorovana. A zakonodaja tudi opredeljuje, da pitna voda ne sme vsebovati snovi, ki bi same ali v kombinaciji z drugimi snovmi lahko pomenile nevarnost za zdravje – pitna voda mora biti tako skladna kot tudi zdravstveno ustrezna. S tem je z zakonodajnega vidika nabor parametrov, na katere je potrebno biti pozoren pri upravljanju vodovodnega sistema, zelo širok. Dejstvo pa je, da formalnega okvira mejnih vrednosti, nad katerim lahko govorimo o zdravstvenem tveganju, za množico snovi v našem okolju ali za sinergični učinek več snovi, formalno še ni. To pa ne pomeni, da smo upravljavci do teh pojavov lahko brezbrižni, nanje opozarjamo prav zato, ker se zavedamo, da bodo v prihodnje vse bolj pomembni tako pri nadzoru pitne vode kot tudi drugih živil.

Kaj sploh nadzorujemo?

Uporabniki pričakujejo, da zakonodaja upravljavcem vodovodnih sistemov vnaprej predpisuje število vzorčenj in parametre, ki jih je potrebno spremljati. Vendar temu ni tako. Upravljavci vodovodnih sistemov nosimo odgovornost za zdravje naših uporabnikov, najbolj poznamo tveganja v vodovodnem sistemu, znamo pravočasno prepoznavati tista, ki lahko nastopijo nenadoma, ter jih znamo tudi preprečevati. Nadzor nad parametri pitne vode je le zadnja izmed faz za zagotavljanje zdravstvene ustreznosti in tista, v kateri je za odpravljanje neželenih posledic že pozno. Nadzor torej ni ukrep, s katerim bi preprečevali tveganja, ampak je le faza preverjanja, s katero dokazujemo, da so naši ukrepi za preprečevanje tveganj učinkoviti.

Kaj so redna preskušanja?

Katere parametre torej nadzorujemo v pitni vodi? Naša vzorčna mesta so opazovalna mesta na prispevnem območju črpališč, vodnjaki in zajetja, izhodi iz vodarn, točke na javnem vodovodnem sistemu in seveda pri uporabnikih. Med parametre, ki so nadzorovani najbolj pogosto, spadajo mikrobiološki parametri, s katerimi redno preverjamo vsebnost mikroorganizmov (npr. Koliformne bakterije), tudi fekalnega izvora (E.Coli), ali npr. tistih, ki so v pitni vodi kot normalna flora, njihovo povečano število pa pomeni opozorilo, da se v sistemu dogajajo spremembe, ki jih je potrebno odpraviti, da ne bi prišlo do večjih motenj. Bakterije fekalnega izvora v pitni vodi so nedopustne in v ljubljanski pitni vodi jih v okviru notranjega nadzora v letu 2010 tudi nismo zaznali. Dolgoletne izkušnje kažejo, da bi bila naključna odstopanja možna, pri ponovitvi mikrobioloških preskušanj pa se le-ta ne ponovijo in vzrokov niti ni mogoče odkriti. Povzročiteljev bolezni, npr. virusov v pitni vodi, redno ne določamo. V množici fizikalno-kemijskih parametrov med klasične preskuševane parametre uvrščamo organoleptične lastnosti vode, saj voda ne sme vsebovati vidnih nečistoč, prav tako ne sme biti motna ali obarvana. To bi v večini primerov dokazovalo usedline v javnem in hišnem vodovodnem omrežju, ki so spremljajoč pojav oskrbe s pitno vodo in se jim povsem ne moremo izogniti, a visoka motnost in obarvanost bi lahko pomenili tudi vdor nečistoč iz okolja v vodovodni sistem in posledično tudi vsebnost patogenih mikroorganizmov. Med fizikalno-kemijske parametre, ki so nadzorovani v dnevnih periodah, se uvrščajo še vrednost pH in elektroprevodnost ter amonij in nitrit kot kazalca fekalnega onesnaženja. V ljubljanski pitni vodi sta ta dva parametra v več kot 99 odstotkih

O nadzoru pitne vode v Ljubljani

vzorcev pod vrednostjo, nad katero lahko rezultat ovrednotimo, preseženih normativnih vrednosti pa ne opažamo. Vsakodnevno spremljamo tudi vrednost celotnega organskega ogljika (TOC), ki je nekakšen prstni odtis pitne vode in opozarja, ali so v njej vsebovane organske snovi. To je nezaželeno, ker so organske snovi lahko hrana za mikroorganizme ali pa bi po kemijskih lastnostih že same lahko povzročale nevarnost za zdravje.

Kaj so občasna preskušanja?

V vnaprej določenih časovnih intervalih pa izvajamo nadzor nad širšim obsegom parametrov. Rezultate teh preskušanj objavljamo na spletnem mestu že od leta 2004. Rezultat preskušanj v tem primeru poleg splošnih mikrobioloških in fizikalnih ter kemijskih parametrov obsega tudi dodatne mikrobiološke parametre (npr. Enterokoki), kovine in nekovine (aluminij, bor, živo srebro itd), pesticide in metabolite (atrazin, desetilatrazin itd.), policiklične aromatske ogljikovodike (benzo(b)fluoranten itd.), trihalometane (triklorometan itd.), lahkohlapne halogenirane alifatske ogljikovodike (1,1,2-trikloroetenitd.) in lahkohlapne aromatske ogljikovodike (benzen itd.). V letu 2010 v obsegu občasnih preiskav nismo zaznali nobenega kemijskega parametra, ki bi presegal normativne vrednosti, za večino od njih pa lahko povemo, da so koncentracije tako nizke, da jih laboratoriji številčno sploh ne ovrednotijo.

Fizikalno-kemijski parametri v ljubljanski pitni vodi ne presegajo normativnih vrednosti, delež neskladnih vzorcev zaradi mikrobioloških parametrov pa se giblje okrog 1,5 odstotka. Pri ponovitvi vzorčenja v večini primerov neskladnosti ne opazimo več in dodatnih ukrepov ne izvajamo.

So pesticidi še problem?

Izkušnje preteklih desetletij nas opozarjajo, da je treba med parametri v pitni vodi, ki dokazujejo sledi človekovega delovanja, biti posebno pozoren na pesticide in njihove razgradne produkte ter nekatere vrste topil. Vzrok je njihova nenadzorovana in široka raba v preteklih desetletjih. Razmere v naravnem okolju se izboljšujejo in v letu 2010 normativne vrednosti teh parametrov v pitni vodi niso bile nikjer presežene. V povprečju se gibljejo na nizkem koncentracijskem območju, v katerem laboratoriji koncentracij ne vrednotijo. Vendar pa je potrebno poudariti, da vodni viri niso neobremenjeni in da je zasluga, da v pitni vodi tovrstna onesnaževala niso vsebovana nad normativnimi vrednostmi na strani nadzorovanega in usmerjenega črpalnega režima vodnjakov javne oskrbe.

Kaj bo v pitni vodi največje tveganje za zdravje v prihodnjih desetletjih?

Priznati si bomo morali, da je okolje, v katerem živimo, obremenjeno s snovmi, katerih vir je človekovo delovanje, in da poti nazaj ni. Lahko pa vplivamo, da se koncentracije, v katerih nas bodo spojine povsod obkrožale, tudi v pitni vodi, ne bodo povišavale čez še sprejemljive meje. Temu služijo vzpostavljeni okoljski predpisi, ki pa so na nekaterih področjih precej ohlapni. Vzroki za to niso zgolj dolgotrajni postopki vzpostavljanja zakonodaje in njihovega prenosa v prakso, ampak so vzroki tudi ekonomske narave, saj strožje okoljske zahteve pomenijo tudi več vlaganj. Kompromisi se seveda sklepajo tudi na teh področjih.

Ali so sledi spojin na koncentracijskem nivoju nanograma na liter ali še manj, to je na nivoju enega delca izmed bilijona delcev, zdravju nevarna?

Danes ni dovolj zdravstvenih dokazov in težko je reči, ali in kdaj ter za katere parametre in v katerih koncentracijah bodo tveganja za zdravje znanstveno potrjena in prenesena v pravne akte kot normativne vrednosti. Ne bi pa bilo prav, če bi suvereno trdili, da tveganje za zdravje ne bo nikoli potrjeno. A moramo biti realni. Ko si v Ljubljani danes natočimo kozarec pitne vode iz pipe, je bolj verjetno, da bomo zaužili vodo, obremenjeno z organskimi onesnaževali, ki jih nosimo s seboj (kožna in lasna kozmetika ter ostanki čistil in pralnih sredstev), in ne s tistimi v pitni vodi. Dejstvo pa je, da so spojine, ki jih je ustvaril človek, razpršene v našem okolju in možnost vstopa le-teh v prehransko verigo se bo še povečevala, tudi prek pitne vode.

Vsebine letnega poročila za leto 2010 namenoma nismo v celoti ponavljali, ampak vas vabimo, da si ga ogledate na našem spletnem mestu. Čeprav avtorji prispevka na pitno vodo v Ljubljani gledamo s stališča upravljavca vodovodnega sistema, smo hkrati tudi uporabniki. Zavedamo se, da popolne varnosti v naših sistemih ni. Bolj kot kdajkoli v preteklem obdobju pa smo pripravljeni, da v primeru, da bi bile ugotovljene razmere, ki bi lahko povzročile zdravstveno tveganje, ukrepamo in naše uporabnike takoj obvestimo. In tudi zato si danes dovolimo zagovarjati stališče, da si ljubljanska pitna voda še vedno zasluži zaupanje.

POVZETEK LETNEGA POROČILA O SKLADNOSTI PITNE VODE NA OSKRBOVALNIH OBMOČJIH MESTNE OBČINE LJUBLJANA ZA LETO 2010

VODOVODNI SISTEM	OSKRBOVALNO OBMOČJE	MIKROBIOLOŠKA PRESKUŠANJA						KEMIJSKA PRESKUŠANJA				
		Odvzeti vzorci		Neskladni vzorci		Neskladni vzorci E. Coli		Odvzeti vzorci		Neskladni vzorci		
		redni	občasni	redni	občasni	redni	občasni	redni	občasni	redni	občasni	parameter
Ljubljana	Kleče	749	8	12	0	0	0	153	8	0	0	/
Ljubljana	Hrastje	188	0	0	0	0	0	23	0	0	0	/
Ljubljana	Brest	504	3	3	0	0	0	100	3	0	0	/
Ljubljana	Jarški prod	215	4	5	0	0	0	68	4	0	0	/
Ljubljana	Šentvid	177	5	3	2	0	0	41	4	0	0	/
Ljubljana	Hrastje, Jarški prod	95	4	2	0	0	0	27	4	0	0	/
Ljubljana	Kleče, Brest	97	4	2	0	0	0	33	4	0	0	/
Ljubljana	Kleče, Hrastje, Jarški prod	63	4	2	0	0	0	22	4	0	0	/
Ljubljana	Kleče, Hrastje, Jarški prod, Brest	147	3	4	0	0	0	28	3	0	0	/
Lipoglav	Lipoglav	45	1	0	0	0	0	44	1	0	0	/
Prežganje	Prežganje	55	1	4	0	0	0	54	1	10	0	motnost
Mali Vrh pri Prežganju	Mali Vrh pri Prežganju	27	1	0	0	0	0	28	1	0	0	/
Šmarna gora	Šmarna gora	56	2	3	1	0	0	48	1	0	0	/
SKUPAJ		2418	40	40	3	0	0	669	38	10	0	/

Opombe: parameter – parameter, ki povzroča neskladnost.
[1] Pravilnik o pitni vodi (Ur. l. RS 19/04, 35/04, 26/06, 92/06, 25/09).